

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 36.053.053 Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка,
доктору історичних наук, професору
ІЛЬНИЦЬКОМУ В.І.
вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська
область, 82100

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора філософії Беспеки Вадима Юрійовича
на дисертацію Онищак Вячеслава Орестовича на тему: "Російсько-українська
війна за матеріалами німецької газети DIE ZEIT (2014-2022 років)", подану на
здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 032 – Історія та археологія.

Актуальність дослідження. Онищак Вячеслав Орестович представив до захисту самостійне наукове дослідження, присвячене актуальній тематиці новітньої історії України – висвітленню війни Росії проти України на сторінках німецького суспільно-політичного тижневика Die Zeit у 2014–2022 рр. Збройна агресія Російської Федерації спричинила не лише масштабні політичні, військові та гуманітарні наслідки, а й актуалізувала проблему міжнародного сприйняття України, характеру інтерпретації воєнних подій та ролі медіа у формуванні суспільних уявлень про їхні причини, перебіг і наслідки. У цих умовах особливого значення набуває дослідження зарубіжних інформаційних ресурсів, які виступають важливими посередниками між подіями війни та їх сприйняттям міжнародною аудиторією.

Варто зауважити, що в українській історичній науці основна увага дослідників закономірно зосереджена на військово-політичних аспектах війни за незалежність України, міжнародній підтримці нашої держави, інформаційному протиборстві та трансформації системи європейської безпеки. Натомість питання відображення цих подій у провідних західноєвропейських медіа переважно розглядаються фрагментарно, здебільшого в межах окремих статей або ширших досліджень інформаційної політики та міжнародних комунікацій. З огляду на це недостатньо вивченими залишаються процеси формування та розвитку медійних наративів про збройне протистояння України російській експансії в окремих впливових європейських виданнях, а також їхній зв'язок із суспільно-політичними дискусіями у відповідних країнах. У цьому контексті здійснений автором системний аналіз публікацій Die Zeit за 2014–2022 рр. суттєво розширює джерельну базу досліджень міжнародного сприйняття українського воєнного досвіду та поглиблює наукові уявлення про функціонування німецького медійного середовища в умовах одного з ключових конфліктів сучасної Європи.

У цьому контексті звернення дисертанта до матеріалів німецького тижневика Die Zeit є цілком обґрунтованим. Видання належить до числа провідних інтелектуальних медіа Федеративної Республіки Німеччина та традиційно виступає важливим майданчиком для суспільно-політичних дискусій з актуальних міжнародних питань. Опубліковані на його сторінках

матеріали відображають не лише журналістські інтерпретації подій, а й ширший спектр поглядів німецького політичного, наукового та експертного середовища. У зв'язку з цим їх дослідження дає змогу простежити особливості формування німецьких уявлень про боротьбу України за незалежність, а також зміни в оцінках ролі України, Росії та викликів європейській безпеці.

Враховуючи вищезазначене, актуальність теми презентованого дисертаційного дослідження не викликає сумнівів та принципових заперечень.

Об'єкт дослідження – висвітлення російсько-української війни в міжнародному інформаційному просторі – не належить до нових напрямів сучасних історичних, політичних та медіаісторичних досліджень. Так, упродовж останнього десятиліття ця проблематика перебуває у центрі уваги як українських, так і зарубіжних науковців, що зумовлено винятковим значенням війни для України, Європи та міжнародних відносин загалом. Як переконливо показано дисертантом у розділі, присвяченому історіографії проблеми, на сьогодні сформовано значний масив наукових праць, присвячених перебігу російсько-української війни, її міжнародному контексту, інформаційному протиборству та особливостям висвітлення подій у світових медіа. Натомість, **предмет дослідження** – особливості репрезентації російсько-української війни на сторінках німецького суспільно-політичного тижневика Die Zeit у 2014–2022 рр. – вирізняється значно вужчим і водночас недостатньо розробленим дослідницьким фокусом. Варто відзначити, що автор не обмежився аналізом окремих публікацій чи журналістських оцінок, а поставив за мету простежити розвиток цілісного медійного дискурсу одного з провідних німецьких видань протягом усього досліджуваного періоду. Такий підхід видається цілком виправданим, оскільки дає можливість поєднати аналіз конкретного медійного джерела з ширшими процесами трансформації європейського інформаційного та політичного простору в умовах агресивної політики Кремля.

Поставлені завдання конкретизують **мету дослідження** та загалом охоплюють основні аспекти обраної тематики. Їх вирішення послідовно здійснюється в межах відповідних розділів роботи, що забезпечує внутрішню логіку та цілісність дослідження. Використаний комплекс загальнонаукових і спеціально-історичних методів є достатньо обґрунтованим і сприяє досягненню достовірних наукових результатів.

Наукова новизна роботи пов'язана передусім із обраною оптикою дослідження. Запропонована дисертантом візія дає змогу розглядати війну за Незалежність України не лише як військово-політичне явище, а як процес, що відображався та переосмислювався в німецькому суспільно-політичному середовищі. Зосередження уваги на зміні оцінок, підходів і наративів Die Zeit дозволило авторові по-новому поглянути на окремі аспекти міжнародного сприйняття подій та простежити трансформацію німецького публічного дискурсу під впливом воєнної експансії РФ проти України. Саме цей аспект, на нашу думку, визначає наукову цінність проведеного дослідження та вирізняє його серед інших праць.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що представлені автором результати дозволяють конкретизувати окремі аспекти сприйняття російсько-української війни за межами України та доповнюють сучасні уявлення про реакцію європейського суспільно-політичного середовища на події 2014–2022

рр. Водночас особливу цінність становлять здійснені дисертантом спостереження за зміною оцінок російської агресії, еволюцією підходів до розуміння ролі України в європейській політиці та переосмисленням безпекових пріоритетів після початку повномасштабного вторгнення.

Практична площина дослідження пов'язана насамперед із накопиченням та систематизацією матеріалу, який дозволяє краще зрозуміти закономірності формування суспільно-політичних оцінок воєнних подій, причини зміни окремих підходів і наративів та їх залежність від конкретних історичних обставин. У цьому аспекті робота становить інтерес не лише для істориків, а й для фахівців, які займаються питаннями міжнародної комунікації, інформаційної політики та аналізом сучасних воєнно-політичних процесів.

Оцінка змісту дисертації. Дисертація В. О. Онищака складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, а також додатків. Загальний обсяг роботи становить 299 сторінок, із яких основний текст охоплює 229 сторінок. З допоміжної інформації – список скорочень (1 стор.) та 1 додаток (1 стор.). *Список використаних джерел та літератури* складається з 4 блоків і містить 554 найменування.

Структурна побудова дисертації загалом є логічною та підпорядкована реалізації поставленої мети дослідження. Послідовність розділів від історіографічного та методологічного осмислення проблеми до аналізу висвітлення воєнних подій у різні періоди дозволяє простежити авторську логіку дослідження та забезпечує поступове розкриття заявленої теми. Схвальної оцінки заслуговує і те, що автор чітко розмежував період 2014–2021 рр. та етап після початку повномасштабного вторгнення 2022 р., що відповідає сучасним підходам до періодизації війни за незалежність України.

Анотації українською та англійською мовами (стор. 2–14) достатньо повно відображають зміст дисертаційного дослідження, його мету, джерельну базу, методологію, наукову новизну та основні результати. Загалом вони дають цілісне уявлення про зміст рукопису та відповідають вимогам до оформлення дисертаційних робіт.

При цьому вже на рівні анотації привертає увагу окреме формулювання, яке в подальшому повторюється і в тексті дисертації. Зокрема, автор стверджує, що Die Zeit виступала "арбітром європейської думки" (стор. 8). На наш погляд, таке твердження має радше публіцистичний характер і потребує додаткового обґрунтування. Попри беззаперечний авторитет видання в німецькому інформаційному просторі, його ототожнення із своєрідним "арбітром" загальноєвропейської думки виглядає дискусійним, оскільки формування суспільних настроїв у Європі здійснюється значно ширшим колом медіа, політичних інституцій та експертних середовищ.

Окремого уточнення потребує також певна неузгодженість кількісних показників джерельної бази. В анотації зазначено про опрацювання "понад 600 текстів" Die Zeit (стор. 5), тоді як у розділі наукової новизни йдеться вже про "понад 500 текстів" (стор. 21). Подібна розбіжність не впливає на загальну

якість дослідження, однак потребує уточнення для забезпечення внутрішньої узгодженості роботи.

Зміст роботи (стор. 16) відповідає структурі рукопису та відображає послідовність розкриття теми дослідження. Автор логічно поєднує історіографічний та джерелознавчий аналіз із вивченням конкретних етапів висвітлення війни Росії проти України на сторінках Die Zeit.

Підтримки заслуговує те, що назви розділів та підрозділів загалом відповідають їх змістовому наповненню і дозволяють простежити авторську концепцію дослідження. Однак уже зі змісту привертає увагу використання назви підрозділу "Анексія Криму та початок війни на Донбасі" (стор. 16). Враховуючи сучасні тенденції української історичної науки та державної політики пам'яті, доцільним видається більш обережне використання терміна "Донбас", який у роботі потребує окремого пояснення або концептуалізації.

Перелік умовних позначень (стор. 12–13) потребує певного доповнення. Окрім зазначених вище українськомовних абревіатур, до нього доцільно було б включити й окремі іншомовні скорочення, що використовуються в тексті роботи, зокрема SPD, EU, UN, AfD та ін., що сприяло б більшій уніфікації довідкового апарату дисертації.

У *вступі* (стор. 18–22) автором висвітлено всі структурні елементи, передбачені чинними вимогами до дисертаційних досліджень: обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано положення наукової новизни та практичного значення одержаних результатів.

Хронологічні межі дослідження визначені коректно та відповідають предмету наукового пошуку. Певні питання, однак, викликає окреслення автором *географії дослідження* (стор. 20). Так, що вона визначається німецьким інформаційним простором, однак далі поширює її на діяльність редакції Die Zeit у Німеччині, Австрії та Швейцарії, а також аргументує наявністю кореспондентських пунктів видання у Брюсселі, Парижі, Лондоні, Москві, Вашингтоні та Києві. На наш погляд, таке обґрунтування потребує додаткового уточнення. Адже предметом дослідження є не географія діяльності редакції або мережа її кореспондентів, а висвітлення воєнних подій на сторінках конкретного німецького суспільно-політичного тижневика. Тому логічніше було б визначати географічні межі через інформаційний простір Федеративної Республіки Німеччина та німецькомовне медійне середовище загалом.

У *першому розділі* дисертації (стор. 23–77) автор зосередив увагу на аналізі наявного наукового доробку з досліджуваної тематики, характеристиці джерельної бази та обґрунтуванні методологічних підходів, покладених в основу дослідження. У підрозділі 1.1 (стор. 23–41) здійснено огляд української, німецької та англомовної літератури, присвяченої війні Росії проти України, міжнародним відносинам та особливостям функціонування сучасних медіа. Важливо, що дисертант не лише характеризує окремі праці, а й намагається визначити місце власного дослідження серед наявних студій, обґрунтовуючи доцільність звернення саме до матеріалів тижневика Die Zeit. Переконливим видається висновок автора про відсутність комплексних праць, присвячених

висвітленню цього збройного протистояння на сторінках зазначеного видання, який загалом підтверджується проведенням історіографічним аналізом.

Не менш вагомими складовими розділу є характеристика джерельної бази (стор. 42–57) та методологічних засад дослідження (стор. 58–72). До безперечних переваг розділу належить прагнення автора обґрунтувати можливості використання матеріалів *Die Zeit* як самостійного історичного джерела для вивчення особливостей сприйняття війни за незалежність України в німецькому суспільно-політичному середовищі. Залучення значного масиву публікацій видання дозволило дисертантові сформувати репрезентативну джерельну основу дослідження та простежити зміну підходів до висвітлення подій в Україні протягом 2014–2022 рр. Водночас окремі положення щодо впливу *Die Zeit* на формування суспільно-політичного дискурсу потребують дещо ширшої аргументації, оскільки дослідження ґрунтується на матеріалах одного, хоча й беззаперечно авторитетного, німецького медіа.

Загалом перший розділ справляє позитивне враження та виконує покладені на нього завдання. Сформульовані автором висновки до розділу (стор. 73–77) логічно випливають із проведеного аналізу та не обмежуються формальним узагальненням викладеного матеріалу.

Другий розділ дисертації (стор. 78–191) присвячений висвітленню війни Росії проти України на сторінках німецького суспільно-політичного тижневика *Die Zeit* упродовж 2014–2021 рр. Його структура побудована за проблемно-хронологічним принципом та охоплює три етапи розвитку збройного протистояння: від анексії Криму й початку бойових дій на сході України до передодня повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Опрацювавши значний масив публікацій Майкла Туманна, Йорга Лау, Йозефа Йоффе, Аліси Боти, Маттіаса Насса, Бернда Ульріха та інших авторів *Die Zeit*, дисертант простежив зміну підходів німецького видання до оцінки причин війни, ролі Заходу у врегулюванні конфлікту, санкційної політики та місця України в європейській системі безпеки. Безперечною перевагою розділу є прагнення автора розглядати журналістські матеріали не ізольовано, а в контексті конкретних подій – анексії Криму, катастрофи рейсу MH17, Мінського процесу, дискусій навколо проєкту Nord Stream 2 та концентрації російських військ біля кордонів України у 2021 р.

Науковий інтерес становлять сформульовані автором узагальнення щодо еволюції образів України та Росії у німецькому медійному дискурсі. Дисертант переконливо показує, що якщо у публікаціях 2014 р. Україна переважно постає як жертва агресії та простір геополітичного протистояння між Росією і Заходом, то надалі на сторінках *Die Zeit* дедалі виразніше формується її образ як самостійного суб'єкта міжнародної політики, що модернізує сектор безпеки та шукає нові механізми інтеграції до західного світу. Показовою є також реконструйована дисертантом зміна сприйняття Російської Федерації: від спроб поєднати засудження анексії Криму із збереженням політичного діалогу до трактування Росії як ревізіоністської держави, яка використовує військові, енергетичні та інформаційні інструменти для перегляду повоєнного європейського порядку (стор. 189–190). Аргументованим видається і висновок про те, що вже у матеріалах *Die Zeit* 2020–2021 рр. фіксувалися практично всі основні ознаки майбутньої широкомасштабної агресії: концентрація військ біля

кордонів України, використання газового чинника як інструменту політичного тиску та наростання кризи європейської системи безпеки (стор. 189–190).

Втім, окремі фрагменти розділу характеризуються певною перевагою описового компонента над аналітичним. Особливо це помітно при розгляді окремих публікацій *Die Zeit* за 2020–2021 рр., де детальний виклад змісту журналістських матеріалів іноді займає більше місця, ніж узагальнення їх значення для формування німецького бачення війни за Незалежність України.

Третій розділ дисертації (стор. 192–228) присвячений аналізу висвітлення повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну на сторінках тижневика *Die Zeit* у 2022 році. На відміну від попереднього розділу, де основна увага зосереджувалася на розвитку сприйняття українсько-російського протистояння, автор розглядає якісно новий етап німецького медійного дискурсу, пов'язаний із початком широкомасштабної війни. Підтримки заслуговує прагнення дисертанта простежити не лише зміну оцінок дій Російської Федерації, а й трансформацію підходів німецького суспільства до питань безпеки, міжнародної відповідальності та ролі України в європейському політичному просторі. Особливу увагу приділено концепції "Zeitenwende", критиці попередньої політики "Wandel durch Handel", дискусіям щодо енергетичної залежності Німеччини від Росії та висвітленню гуманітарних наслідків війни.

Сильною стороною розділу є прагнення автора показати багатовимірність німецького медійного бачення війни. У підрозділі 3.1 проаналізовано реакцію *Die Zeit* на початок вторгнення та переосмислення німецької східної політики; у підрозділі 3.2 розкрито гуманітарний вимір війни через висвітлення подій у Маріуполі, Бучі, Ірпені, Бородянці, проблеми біженців та міжнародно-правової оцінки російських злочинів; у підрозділі 3.3 простежено формування образу України як держави, що уособлює боротьбу за свободу та демократичні цінності. Окремо слід наголосити, що дисертант не обмежується аналізом окремих журналістських матеріалів ("Kiew im Krieg", "Welt im Schock", "Putins Krieg", "russischer Angriffskrieg" та ін.), а намагається виявити загальні тенденції розвитку німецького медійного дискурсу та його зв'язок із трансформацією суспільних настроїв у Федеративній Республіці Німеччина. Особливий науковий інтерес становлять висновки автора про переосмислення ролі України в європейській системі безпеки та поступове утвердження її образу як суб'єкта, що захищає не лише власну державність, а й демократичні засади сучасної Європи.

Поряд із цим окремі положення розділу мають дискусійний характер. Зокрема, аналізуючи роль *Die Zeit* у формуванні суспільного та політичного дискурсу в Німеччині, автор доходить висновку про вплив видання на перегляд енергетичної політики, формування суспільної підтримки військово-політичної допомоги Україні та послаблення проросійських наративів у німецькому інформаційному просторі (стор. 227–228). На нашу думку, такі узагальнення

загалом виглядають обґрунтованими, проте потребували б ширшого залучення соціологічних матеріалів, даних про медіаспоживання або порівняння з позиціями інших провідних німецьких видань.

Висновки дисертаційного дослідження загалом є достатньо обґрунтованими та відповідають меті роботи. Сформульовані автором узагальнення відображають основні результати дослідження та корелюють із поставленими у вступі завданнями, що підтверджується змістом дисертації та апробацією її результатів у наукових публікаціях.

Список використаних джерел та літератури загалом оформлено відповідно до встановлених вимог та відзначається значною джерельною й історіографічною репрезентативністю. До його складу увійшли матеріали німецької періодики, наукові праці, нормативно-правові документи, статистичні та інформаційні ресурси, що забезпечило належне джерельне підґрунтя для розкриття теми дослідження.

Окремої уваги заслуговує *додатковий матеріал дисертації*. Автор включив до роботи лише один додаток, у якому представлено список публікацій здобувача. На нашу думку, враховуючи значний обсяг опрацьованого матеріалу та специфіку обраної тематики, доцільним видався б дещо ширший комплекс додатків. Зокрема, наукову цінність роботи могли б посилити узагальнювальні таблиці, схеми або діаграми, які б наочно відображали динаміку змін у висвітленні подій в Україні на сторінках *Die Zeit*, еволюцію ключових тематичних акцентів, а також результати окремих соціологічних досліджень громадської думки в Німеччині щодо російсько-української війни. Не менш цікавими для наукового середовища могли б бути додатки з репрезентативними прикладами найбільш знакових публікацій або обкладинок окремих номерів видання, які відображали зміни у сприйнятті подій протягом 2014–2022 рр. Зазначене зауваження має рекомендаційний характер і спрямоване насамперед на посилення наочності та інформативності результатів дослідження.

Ступінь обґрунтованості та достовірності Ступінь обґрунтованості та достовірності основних положень дисертації є достатнім. Сформульовані автором висновки випливають зі змісту проведеного дослідження, спираються на значний масив опрацьованих джерел і наукової літератури та загалом узгоджуються з поставленою метою і завданнями роботи. Переконливість отриманих результатів забезпечується комплексним характером джерельної бази, використанням належного дослідницького інструментарію, а також апробацією результатів дослідження у наукових публікаціях та виступах на наукових конференціях.

Оформлення роботи загалом відповідає вимогам. Водночас наявні окремі технічні неточності, які доцільно було б усунути під час підготовки рукопису до друку, зокрема:

- перелік умовних скорочень (стор. 17) не включено до змісту;
- окремі позиції змісту не повністю відповідають фактичному розміщенню структурних елементів дисертації. Так, висновки до другого розділу фактично розпочинаються на стор. 187, а не 188; підрозділ 3.2 – на стор. 206, а не 207; висновки до третього розділу – на стор. 224, а не 225.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Дисертаційне дослідження Онищака Вячеслава Орестовича на тему: "Російсько-українська війна за матеріалами німецької газети DIE ZEIT (2014-2022 років)" виконано із дотриманням норм академічної доброчесності, випадків плагіату не виявлено.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження достатньою мірою апробовані. За темою дисертації автором опубліковано 4 одноосібні наукові статті у фахових виданнях України та 3 публікації апробаційного характеру. Їх зміст загалом відображає основні етапи та результати проведеного дослідження, а також засвідчує належний рівень наукової апробації отриманих результатів.

Висновок про дисертацію в цілому та її відповідність встановленим вимогам.

1. Загальна оцінка роботи. У вступі дисертації наявні всі необхідні складові, передбачені вимогами до дисертаційних досліджень: обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету та завдання, окреслено хронологічні й територіальні межі, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про їх апробацію. Структура роботи є логічною та послідовною, а зміст розділів підпорядкований реалізації поставленої мети. Опрацьований автором масив публікацій німецького суспільно-політичного тижневика Die Zeit, наукової літератури та інших джерел забезпечив належний рівень обґрунтованості висновків. Основні положення, винесені на захист, відповідають темі дослідження та знайшли належне підтвердження в тексті дисертації. Робота вирізняється міждисциплінарним підходом, що дозволило автору поєднати інструментарій історичної науки, медіадосліджень та міжнародних відносин для розв'язання поставлених дослідницьких завдань. Дисертація написана належною науковою мовою, а її автор продемонстрував самостійність, фахову підготовку та здатність до проведення наукових досліджень.

2. Висловлені у відгуку зауваження та побажання мають переважно рекомендаційний і дискусійний характер. Вони стосуються окремих аспектів структурування матеріалу, термінологічної уніфікації, аргументації окремих положень та оформлення рукопису, однак не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Сподіваємося, що здобувач матиме можливість висловити власне бачення порушених питань під час публічного захисту дисертації.

3. Представлена дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, у якому повною мірою реалізовано поставлену мету та виконано визначені завдання. Отримані автором результати, значна частина яких характеризується науковою новизною, у сукупності становлять цілісне дослідження особливостей висвітлення російсько-української війни 2014–2022 рр. у німецькому суспільно-політичному тижневику Die Zeit та еволюції німецького медійного дискурсу щодо України, Росії та європейської безпеки в умовах російської агресії.

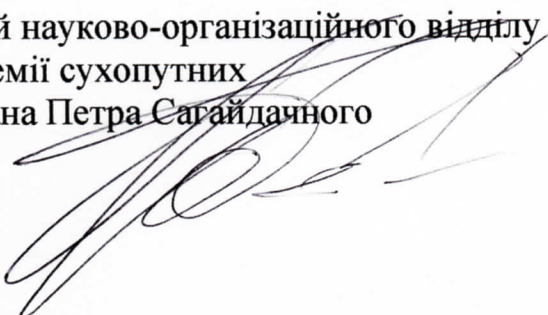
Офіційний опонент зазначає, що аналіз дисертації, анотації та опублікованих праць дає підставу зробити висновок, що дослідження Онищака

Вячеслава Орестовича на тему: "Російсько-українська війна за матеріалами німецької газети DIE ZEIT (2014-2022 років)" виконане на належному науково-теоретичному рівні, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для історичної науки та практики. Дисертація заслуговує на позитивну оцінку, загалом відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. "Про затвердження вимог до оформлення дисертації" (зі змінами), "Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії" (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.), а її автор – Онищак Вячеслав Орестович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 – Історія та археологія, галузі знань 03 – Гуманітарні науки.

Офіційний опонент:

Докторант штатний науково-організаційного відділу
Національної академії сухопутних
військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
доктор філософії

Вадим БЕСПЕКА

___.__.2026

Особистий підпис опонента доктора філософії БЕСПЕКИ Вадима Юрійовича засвідчую.

Начальник відділу персоналу штабу
Національної академії сухопутних військ імені
гетьмана Петра Сагайдачного

Павло ДАНИЛОВ

___.__.2026